

▮ Balogh Tamás

Átjáró- palota

Marcel Ruijters kiállítása,
Budapest, Kossuth Klub,
2011. április 20 – május 4.

A holland képregényrajzoló, Marcel Ruijters olyasmint tud, amit csak nagyon kevesen. Miközben rajzai összetéveszthetetlenek, és – mint azt két éve épp a *Műút* hasábjain Dunai Tamás elemzte – kifejezetten szembemennek a műfaj számos trendjével, legutóbbi munkáit nézegetve olyan érzés keríti hatalmába az embert, hogy nem csak egy nagyon jó képregényt olvas, hanem magát a képregényt látja megvalósulni: hogy ilyesmi lehet a képregény lényege.

Ruijters utóbbi években készült képregényeinek képi világa a középkori miniatúrákból táplálkozik, olyan „műfajt” keltve életre, amely nem kopott meg, mert sohasem volt része semmilyen kánonnak. A képregényt sokszor hasonlítják össze a középkori művészettel, s valóban, szinte adja magát a képregény és a középkori templom- illetve üvegablakfestészet, a „szegények bibliája” közti analógia – bár a párhuzam több szempontból is sántít. Hisz tudtommal szinte semmi sem támasztja alá azt a feltételezést, hogy ezek a tanulatlan *rusticus*oknak vagy *illiteratus*oknak készültek volna, sokkal inkább tudós teológiai programok lehettek – igaz, egy ideje a képregény sem feltétlenül számít „olcsó” műfajnak. Másrészt Ruijters nem is az efféle didaktikus sorozatok, hanem a miniatúrák, fametszetek hagyományát követi – történetet ő gyárt az ilyen típusú képekből. És ami a legfontosabb: nem a középkori világot idézi meg képregényeiben, s még véletlenül sem a középkori képzetvilágot, csak a képi világot – azon kívül pedig a technikát (annak éthoszával), és bizonyos értelemben a gondolkodásformát is. A középkori

képvilágot – ahogy egyszer finoman megfogalmazta – „a saját céljaira használja fel”, de nem sokkolni, borzongatni vagy megbotránkoztatni akar – műveit inkább valamiféle angyali (na jó, ördögi) derű lengi be. Mindennél jellemzőbb erre *Infernó*jának a zárata: a hősnő, Danta a Paradicsomba már nem jut – nem juthat – el, de az élők világába sem térhet vissza, hogy elmesélhesse, amit útja során látott. A Purgatóriumba kerül, ahol annak rendje és módja szerint megitatják a Léthe vizével, ami elvileg arra szolgál, hogy a bűnösök elfelejtsék a bűnüket: csakhogy így – minő pech! – Danta már semmire sem emlékszik abból, amit a Pokolban látott...

A Kossuth Klubban rendezett kiállításon a két éve magyar fordításban is olvasható *Infernó*ból és Ruijters most készülő új munkájából, az *1348*-ból láthattak ízelítőt az odalátogatók.

Dante-átiratában, az *Infernó*ban Ruijters a fekete-fehér lineáris képregény nem túl divatos hagyományát elevenítette fel: szinte végig a képkockák alján futó szöveg magyarázza a történetet. A Dante művéből bőven idéző ruijtersi szöveg mókás kontrasztban áll a groteszk képekkel. Babits barokkos fordítása tökéletesen alkalmasnak bizonyult erre a célra: megoldásainak dagályosságát mi sem mutatja jobban, mint az, hogy aki – e sorok írójához hasonlóan – nem olvashatta eredetiben a *Pokol*t, néha csak Ruijters rajzaiból értheti meg, milyen látvány tárult Dante szeme elé az egyes bugyrokban. Persze maga a képkockák alján futó szöveg sem egészen egynemű – sokszor ironikus vagy szarkasztikus. A képek is bővelkednek rejtett nyelvi viccekben:

például az apácák alighanem azért játszanak baseballra emlékeztető játékot a keresztekkel, mert „keresztet vetni” hollandul *kruis slaan* (vö. német: *ein Kreuz schlagen*). Mégis, az *Inferno* sztorija ott igazán jó (és ezzel nem Dantét kívánom minősíteni), ahol elszakad az eredetitől, illetve ahol a rajzok sorozata voltaképp egyáltalán nem is igényelne aláírást. A budapesti kiállításon az *Infernó*ból csupa eredeti rajz szerepelt, melyeken jól megfigyelhető volt Ruijters munkamódszere. Most látszott csak, hogy a rajzok sokkal finomabbak, mint amilyenek a nyomtatott verzióból ismerhettük őket. Ruijters a középkori mesterekhez hasonlóan kifejezetten keresi annak lehetőségét, hogy birkózhasson az anyaggal: meszes papírra rajzol fekete tollal, ami nagyon megnehezíti a munkát – a kontúrokat végül mindig késsel javítja ki. Persze ami az egyik oldalon nyereség, a másikon veszteség, így kiállítva ugyanis veszítenek is erejükből a rajzok, hiszen a könyvben eleve valamivel kisebbek, viszonylag közel vannak egymáshoz, nyomasztó, zárt, szűk tér benyomását keltve, amit Ruijters külön is hangsúlyoz: némelyik alakjának le kell hajolnia, hogy beférjen a képkockába. Egyik kedvencem az a kép, amelyiken Danta és Virgillia sajkájukon átsusszannak a Pokol kapuján. Danta egészen hátradől, hogy még gyorsan le tudja jegyezni a feliratot (melynek ugye csak az első sorát ismeri mindenki): Ruijters egyszerre üz gúnyt a Pokol kapuján olvasható feliratról, amiről így látszik csak, tulajdonképp milyen dagályos és hosszú, illetve olvasottságunkból, és figurálja ki a képregényműfaj filmszerűségét.

Az *1348* című sorozat most bemutatott darabjaiból – tízegynéhány színes fotómásolat érkezett a kiállításra – csak sejtethető, hogy a készülő kötet újabb előrelépést jelent Ruijters pályáján. Sajnos az *1348* története csak azért volt rekonstruálható a kiállított darabok alapján (így se könnyen), mert megelőzte a híre – ahogy egyébként az *Inferno* sztorija sem állt össze, meglehetősen esetleges sorrendben és válogatásban kerültek kiállításra rajzok a könyvből, a lapok aljára ragasztott képaláírásnál szám jelezte, hányadik oldalon járhatunk, ami elég amatőr megoldás. A történetről mindössze annyi tudható, hogy 1348-ban játszódik, amikor Európában rettenetes pestisjárvány pusztított. Egy eretnek közösség támadást intéz Isten ellen, aki válaszul pestist küld rájuk. Végül – repülő halak segítségével – az apácák hoznak szabadulást. Szerencsére a képek nagyon részletgazdagok, és vannak annyira erősek, hogy önmagukban is megállnak.

A kiállításnak a Kossuth Klub „adott otthont”. A volt Hadik palota hibrid épületegyüttesét alighanem mindenki ismeri: Ruijters munkái egy lépcsőfeljárt végén, az első emelet előszobaszerű terében kaptak helyet, amelyet egyik oldalról hatalmas italtöltő, másik oldalról egy előadóterem határol. Ha hozzáteszem, hogy a nem egészen húsz négyzetméteres térben – az előbbiek fényében persze belátom, nem nélkülözve minden logikát – még két WC-bejáró is található, alighanem senki sem lepődik meg azon, hogy a kiállításnak volt némi átjáróház-jellege. Ez a kiállítás nem megrendezésre került, hanem lezajlott. Kár: ez a „kis nagy művész” többet érdemel.

